

22 Αυγούστου 2023

Λακατάμια πως κατήντησες;...

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα

Από την Αλακατα-μία στη Λακατάμια - Οι δύο εκδοχές του ονόματος

Τις τελευταίες μέρες, έχω προσέξει σε τουλάχιστον δύο εισόδους του Δήμου, κατά το πρότυπο άλλων πόλεων και χωριών, τη λέξη «ΛΑΚΑΤΑΜΕΙΑ» γραμμένη με πολύχρωμα τρισδιάστατα γράμματα, με «-ει-», αντί του «-ι-» που μέχρι τότε συνήθιζε να γράφεται από τον Δήμο μας (λογότυπο, επιστολόχαρτα, ανακοινώσεις κ.ά.).

Οι δύο εκδοχές

Υπάρχουν δύο εκδοχές για την προέλευση του ονόματος της Λακατάμιας που στηρίζονται «ή σε ισχνές και αόριστες πηγές ή σε εκ των υστέρων ερμηνείες» που χρησιμοποιούν ιστορικά στοιχεία της ζωής στη Λακατάμια:

(α) Η μία εκδοχή θέλει τη Λακατάμια να αποτελεί αποικία της αρχαίας Σπάρτης, με το όνομα «Λακεδαίμων» το οποίο, παρεφθαρμένο από τον χρόνο, κατέληξε, στο σημερινό όνομα «Λακατάμια». Αυτή στηρίζεται στη μαρτυρία ενός Βυζαντινού συγγραφέα (5ο ή 6ο αιώνα μ.Χ.), ο οποίος παραθέτει κατάλογο ονομάτων κυπριακών οικισμών, μεταξύ των οποίων και η «Λακεδαίμων».

(β) Η δεύτερη και πιθανότερη, κατά την άποψή μου, εκδοχή συνδέεται με τα πολλά αλακάρια που υπήρχαν στην περιοχή μας και αποτελούσαν μέρος της αγροτικής ζωής. Η Λακατάμια ήταν και είναι πλούσια σε υπόγεια ύδατα, με τα αλακάρια και τους αλακατόλακκους να υπήρχαν σχεδόν σε κάθε σπίτι της περιοχής, αφού το χειροκίνητο αλακάρτι ήταν ευρύτατα διαδεδομένο ως μέσο άντλησης νερού για άρδευση αλλά και οικιακή χρήση. Έτσι φυσιολογικά το χειροκίνητο αλακάρτι υιοθετήθηκε ως έμβλημα του νέου Δήμου Λακατάμιας το 1986.

Η ξαφνική «αλλαγή» του 1994

Με βάση τον «Οδηγό Τυποποίησης Ονομάτων», που συνέγραψε ο κ. Μενέλαος Χριστοδούλου, Κύπριος φιλόλογος και γλωσσολόγος, με πλούσιο βιογραφικό, το «-ι-» της Λακατάμιας μετατρέπεται σε «-ει-» με βασικό επιχείρημα την ιστορική ορθογραφία. Πιο συγκεκριμένα, προκειμένου να «εξελληνιστεί», όπως αναφέρεται στον Οδηγό, η ορθογραφία ορισμένων τοπωνυμίων, ο κος Χριστοδούλου επικαλείται έναν αρχαιοελληνικό ορθογραφικό κανόνα σύμφωνα με τον οποίο τα

ονόματα που τονίζονται στην προπαραλήγουσα γράφονται με «-ει». Βέβαια το τότε Δημοτικό Συμβούλιο Λακατάμιας με άμεση απόφασή του, την οποία κοινοποίησε στους Δημότες, κάλεσε όπως συνεχιστεί η γραφή του ονόματος του Δήμου μας με «-ι-» .

Η άλλη άποψη

(α) Η παλαιότερη γραπτή πηγή, που αναφέρεται στο όνομα του δήμου μας, είναι το «Χρονικό» του Γεώργιου Βουστρώνιου, ιστορικού κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας, ο οποίος μας παραδίδει στο ακόλουθο χωρίο το «Λακατάμια» με «-ι-»: «... ο οποίος Κούντης ήτον θείος του άνωθεν ρε Τζουάνη και, εις τη ζωή του, εβάπτισεν την άνωθεν Τσαρλότταν και εχάρισεν της την Λακαταμίαν».

(β) Ο Ιωάννης Θεοχαρίδης, ακαδημαϊκός του Τμήματος Τουρκικών και Μεσανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κύπρου, καταγράφει ότι σε δύο οθωμανικά έγγραφα του 1793, και πιο συγκεκριμένα σε ελληνικές επεξηγηματικές τους υποσημειώσεις, γίνεται αναφορά στη γενική του ονόματος του δήμου με τον τόνο στην παραλήγουσα «... της Λακαταμίας» και την ορθογραφία με «-ι-».

(γ) Σύμφωνα με τον Λουκά Ιατρού, τέως Δήμαρχο Λακατάμιας, «Επειδή και τα νερά ήταν επιφανειακά, ο κόσμος εγκατέστησε στα πηγάδια του αλακάτια τα οποία γύριζαν ζώα, [...]. Φαίνεται ότι ένα από αυτά τα αλακάτια ήταν πολύ μεγάλο και ξεχώριζε από τα άλλα. Ήταν δε γνωστή ως ΑΛΑΚΑΤΑΜΙΑ, δηλ. ως η πιο μεγάλη, ξακουστή και φημισμένη. Με την πάροδο του χρόνου έφυγε το Α και ενώθηκαν οι δύο λέξεις και έγινε ΛΑΚΑΤΑΜΙΑ δηλ. η αλακάτια η μία, η πρώτη, η μεγαλύτερη». Άρα το «-ι-», πρόέρχεται από το αόριστο άρθρο ένας-μία-ένα, που γράφεται με «-ι-».

(δ) Ο φιλόλογος, ερευνητής και συγγραφέας, Κωνσταντίνος Γιαγκουλλής, σε άρθρο του στο περιοδικό «Νέα Εποχή» το 1994 μετά την έκδοση του προαναφερόμενου «Οδηγού Τυποποίησης», επισημαίνει πολλές από τις αντιφάσεις σε αυτόν, υποστηρίζοντας έντονα την ανάγκη σεβασμού της «επί το συνηθέστερον και ήδη καθιερωμένον» γραφής.

(ε) Ο κορυφαίος γλωσσολόγος, ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και λεξικογράφος Γεώργιος Μπαμπινιώτης, καταγράφοντας τους κανόνες συλλαβισμού, αναφέρει ότι τα φωνήεντα που συμπεφέρονται σε μία συλλαβή (οι λεγόμενες κύριες και καταχρηστικές δίφθογγοι) θεωρούνται κατά το συλλαβισμό ως ένας φθόγγος, ένα φωνήεν δηλαδή (συνίζηση) και γι' αυτό δε χωρίζονται. Κάποια παραδείγματα όπως τα θέτει ο ίδιος είναι: παι-διά, μα-τιές, τιποτέ-νιοι κ.ά.

Επιπλέον, στην αναφορά του για τα θηλυκά ουσιαστικά σε «-εια», τα οποία επικαλείται ο κος Μενέλαος Χριστοδούλου στον «Οδηγό Τυποποίησής» του, ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης αναφέρει ότι «τείνουν να μετακινούν τον τόνο στην παραλήγουσα στη γενική ενικού», κάτι το οποίο δεν συμβαίνει με τη Λακατάμια, αφού η γενική ενικού γίνεται «της Λακατάμιας» και όχι «της Λακαταμείας».

Ο Ρωμαίος πολιτικός, ρήτορας, δικηγόρος και φιλόσοφος Κικέρωνας, ανέφερε ότι «η εξαίρεση αποδεικνύει τον κανόνα για τις περιπτώσεις εκτός εξαίρεσης». Όπως όλοι μας, έτσι και οι υποστηρίζοντες τη γραφή του ονόματος του δήμου μας με «-ει-» πρέπει να γνωρίζουμε την πρώτη βασική αρχή που οφείλει να ξέρει κάθε άνθρωπος: ότι όλοι οι κανόνες γίνονται κυρίως για να «παραβιάζονται» - και αναφέρομαι στις εξαιρέσεις. Και η γραφή της λέξης «Λακατάμια» με το φωνήεν «-ι-» αντί του διφθόγγου «-ει-» αποτελεί την εξαίρεση, σύμφωνα με τα πιο πάνω επιχειρήματα, που ίσως να επιβεβαιώνει τον κανόνα. Και επειδή, όπως είπε κάποτε ο Εθνικός μας Ποιητής, Διονύσιος Σολωμός, ότι «διδάσκαλος τῶν λέξεων εἶναι ὁ λαός» και ο λαός, οι Λακαταμίτες από αρχαιοτάτων χρόνων γνωρίζουν ότι το όνομα του Δήμου τους γράφεται με «-ι-». Συμπερασματικά η τυποποίηση των γεωγραφικών τοπωνυμίων είναι θέμα που άπτεται της γλωσσικής ευαισθησίας του λαού και σίγουρα μια επιτροπή τυποποίησης πρέπει να το λαμβάνει αυτό σοβαρά υπόψη. Έργο και ευθύνη όλων μας αποτελεί, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη όλους του παράγοντες που επηρεάζουν, η διάσωση στην τελική του ανεκτίμητου θησαυρού που έχουμε κληρονομήσει: της κυπριακή διάλεκτο, ενός από τα σημαντικότερα συστατικά στοιχεία της ελληνικής γλώσσας, ίσως και από τα πιο αυθεντικά.

*Εκπαιδευτικός, Ενεργός Δημότης Λακατάμιας

Πηγή: Εφημερίδα «Ο Φιλελεύθερος»